

SUOMETTUMISEN HISTORIA *LE MONDESSA*

Ranskan suurimmassa ja arvostetuimmassa sanomalehdessä *Le Mondessa* on käytetty vuosikymmenten aikana satoja kertoja käsitettä ”suomettuminen”, mutta mitä sillä tarkoitetaan?

Helsingin Sanomat ruoti 10.2.2022 Ranskan presidentti **Emmanuel Macronin** vastausta kysymykseen, joka oli esitetty hänelle lentokoneessa matkalla Moskovaan. Kysymys koski Ukrainan asemaa, ja Macronin väitettiin käyttäneen vastauksessaan sanaa ”suomettuminen”. Ilmeisesti hän esitti, että suomettuminen voisi olla yksi Ukrainan tulevaisuuden vaihtoehtoista. Macron kielsi myöhemmin käyttäneensä vastauksessaan tullenarkaa sanaa ”suomettuminen”.

Suomettumisella viitataan yleensä Suomen ulkopolitiikkaan Neuvostoliiton varjossa toisen maailmansodan jälkeen. Sillä tarkoitettiin alun perin pienen maan vapaaehtoista suostumista suuren naapurimaan toiveisiin, jotta pieni maa voisi säilyttää itsenäisyytensä.

SUOMETTUMISESTA PUHUTAAN *LE MONDESSA* ENSIMMÄISEN KERRAN 1960-LUVULLA

Mitä suomettuminen tarkoittaa Ranskassa? Miten Ranskan suurin ja arvostetuin sanomalehti *Le Monde* on sanaa käyttänyt? Kävin läpi kaikki sanan esiintymät *Le Monden* arkistossa saadakseni selville, mitä lehti sillä tarkoittaa. Tein tämän juuri ennen Venäjän hyökkäystä Ukrainaan. Sanan *finlandisation* esiintymiä löytyi yhteensä 218 artikkelista.

Ensimmäisen kerran sana ”suomettuminen” esiintyy *Le Mondessa* vuonna 1962. Sitä käytetään, kun puhutaan Itävallan pelosta joutua Suomen tavoin tilanteeseen, jossa Moskovan mielipidettä pitää kysyä ennen tärkeitä päätöksiä seurauksena liiallisesta diplomaattisesta eristäytymisestä. ”*Finlandisation*” on lainausmerkeissä.

Ranskan presidentti Emmanuel Macron puhuu medialle Sloveniassa vuonna 2021.

1970-luvun alussa sana on lainausmerkeissä, mikä tarkoittaa, ettei se vielä ole vakiintunut.

Seuraavan kerran sana näkyy vasta 1970-luvulle tultaessa, mutta se rupeaakin silloin olemaan taajaan käytössä. 1970-luvun alussa Saksa varoo suomettumasta, ja toisaalta yhteydet Yhdysvaltoihin estävät Eurooppaa suomettumasta. Vuonna 1971 *Le Monde* kirjoittaa, että termiä käytettäessä ei nähdä sitä, että Suomi on onnistunut hyvin säilymään vapaana yhteiskuntana.

Sanaa käytetään 1970-luvulla erikoissakin yhteyksissä: *Le Monde* raportoi, että kiinalaiset neuvovat välttämään Euroopan suomettumisen rakentamalla maanalaisia väestönsuojia. Tällöin ei nimittäin tarvitsi olla niin myöntäväinen. Liennytyksen tie voisi johtaa siihen, että Eurooppa jäisi yksin Neuvostoliittoa vastaan ja siten samaan asemaan kuin Suomi.

Vuonna 1973 *Le Monde* kysyy, voiko Suomi jatkaa sodan jälkeen valitsemallaan tiellä, johon kuuluvat maan sisällä läntinen demokratia ja ulkosuhteissa aktiivinen puolueettomuuspolitiikka. Lehti huomauttaa, että jonkinlaiseksi satelliittivaltioksi muuttumista tarkoittava muodikas termi ”suomettuminen” ei tee oikeutta maalle, joka taisteli

rohkeammin kuin moni muu säilyttääkseen itsenäisyytensä ja vapautensa.

1970-luvun alkupuolella suomettumisesta on useimmiten puhe joko Euroopan tai Ranskan yhteydessä. *Le Monde* puhuu liiallisesta optimismista merkinä Euroopan suomettumisesta. Silloin tällöin artikkeleissa kerrataan Suomen historiaa ja taustoitetaan termiä (esimerkiksi 31.10.1977 ja 31.5.1980). 1970-luvun alussa sana on lainausmerkeissä, mikä tarkoittaa, ettei se vielä ole vakiintunut. 1970-luvun puolivälissä se ei enää aina ole lainausmerkeissä.

1980-LUVULLA SUOMETTUMISESTA PUHUTAAN USEIN ASEIDENRIISUNNAN YHTEYDESSÄ

Alkaa 1980-luku, ja *Le Mondessa* nähdään, että Euroopan puolueettomuuspolitiikka Neuvostoliiton ja Yhdysvaltain välissä johtaa suomettumiseen. 1980-luvun alussa suomettuminen mainitaan usein Euroopasta puhuttaessa aseidenriisunnan yhteydessä. Kykenemättömyys puolustautua johtaisi suomettumiseen. Puolueettomuus ja suomettu-

KUVAN LÄHDE: ALAMY

Le Monde -sanomalehteä on julkaistu vuodesta 1944 saakka.

minen kulkevat käsi kädessä. Myös energian suhteen Eurooppa on suomettunut, siis riippuvainen Neuvostoliiton öljystä ja kaasusta – ainakin amerikkalaisten mukaan.

Toisaalta *Le Mondessa* arvellaan, että Ranskan ja Suomen välisen kaupan suhteellinen kehittymättömyys johtuu osaltaan suomettumiskeskustelusta. Tämän keskustelun takia kaikki Ranskassa eivät miellä Suomea luotettavaksi kumppaniksi, minkä *Le Monde*

katsoo johtuvan tietämättömyydestä. Sanan ”suomettuminen” käyttöä pidetään jo itsensä asiattomana: Suomi on historiansa ja geopolitiikan uhri, joka on jäänyt henkiin omana kansakuntanaan, koska sillä on ollut rohkeutta valita oma tiensä.

Vuonna 1983 Ranskan entisen presidentin **Valéry Giscard d'Estaingin** (presidenttinä vuosina 1974–1981) mukaan Neuvostoliiton keskipitkän matkan ohjusten tarkoituksena

Lehti sanoo, ettei sanaa ”suomettuminen” aina uskalleta käyttää.

ei ole Euroopan miehittäminen vaan sen suomettaminen. New Yorkissa käydessään hän puhuu itäisen Euroopan kaupallisen suomettumisen puolesta.

1980-luvun loppupuolella suomettuminen mainitaan monesti, kun tarkoitetaan tahtoa pysyä hyvissä väleissä kaikkien kanssa, numeroa itsestään tekemättä.

SUOMETTUMINEN MUUTTUU HARVINAISEKSI 1990-LUVULLA

Ajat muuttuvat, ja 1990-luvulla suomettuminen esiintyy entistä harvemmin *Le Mondessa*. Monesti suomettumisesta puhutaan kylmän sodan yhteydessä, ja mainitaanpa vuonna 1994, että suomettumisen olisi voinut ymmärtää myös lännen sanattomassa suoje- lussa olemisena. Suomen liittyminen Euroopan unioniin tuo tämän siteen näkyviin. Helsingissä käydessään *Le Monden* toimittaja mainitsee kuitenkin käsitteen ”suomettuminen”

olevan siellä hyvin kielteinen – antaen ymmärtää, ettei sana itsessään sitä ole.

Vuonna 1996 *Le Mondessa* todetaan Ukrainan valinneen suomettumisen tien – jälleen lainausmerkeissä – päättäessään olla liittymättä NATOon tai muihinkaan puolustusliittoihin. Liettua taas kieltäytyy suomettumasta.

Kylmä sota on lopullisesti ohi, ja sanaan törmää vain harvakseltaan erilaisissa yhteyksissä, kuten vaikkapa Tiibetin uskonnollisista johtajista puhuttaessa. Toisaalta *Le Monde* toteaa, että suomettumisen historia saa Suomen toivomaan välittäjän ja neuvottelijan roolia Euroopan ja Venäjän välillä.

SUOMETTUMINEN ON 2010-LUVULLA ”TABUSANA”

2010-luvulla suomettuminen tulee esille erityisesti Ukrainan yhteydessä. Vuonna 2017 historiallinen suomettuminen nostetaan esiin, kun käsitellään Venäjän harjoittamaa hybridivaikuttamista, mutta muuten sanaa ei näy *Le Mondessa* ennen helmikuuta 2022. Silloin *Le Monde* käy läpi käsitteen historiaa perinpohjaisessa artikkelissaan (2.2.2022), joka käsittelee ”pakotettua puolueettomuutta”. Lehti sanoo, ettei sanaa ”suomettuminen” aina uskalleta käyttää.

Presidentti Emmanuel Macron kielsikin käyttäneensä Ukrainan-matkallaan kylmän sodan ajoilta periytyvää ”tabusanaa” (*Le Monde* 9.2.2022). *Le Monde* puhuu kuitenkin sa-

massa yhteydessä Suomen asemasta preesensissä: Suomi pysyy puolueettomana, NATOon kuulumattomana maana, joka ei kuitenkaan kiellä voivansa liittyä NATOon. Toimittajien kysytyä lentokoneessa suomettumisen mahdollisuudesta ratkaisuna Ukrainan tilanteeseen Macron sanoo suomettumisen olevan yksi mahdollinen ratkaisu Ukrainan turvaamiseksi – käyttämättä itse sanaa. Lausunto toki koski tilannetta, ennen kuin Venäjä hyökkäsi Ukrainaan 24.2.2022.

Vaikuttaa siis siltä, että *Le Monden* silmissä suomettuminen olisi tällä hetkellä reaali- poliittisista syistä johtuvaa puolueettomana pysymistä. Käsite pysyy, vaikka sanaa ei käytettäisi. Suomen mahdollista NATO-jäsenyyttä koskeva keskustelu on sittemmin kiihtynyt ja saanut uudenlaisia sävyjä.

—
Meri Larjavaara on Åbo Akademin ranskan kielen professori.